

УДК 378. 14.71'25

Долинський Євген Володимирович

кандидат педагогічних наук, доцент

старший науковий співробітник відділу вивчення іноземних мов

Інституту педагогіки НАПН України

dolynskiy@mail.ru

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядається методика організації самостійної роботи старшокласників профільної школи на уроках іноземної мови засобами ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій). Визначено поняття самостійна робота старшокласників, охарактеризовано методичний опис можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій під час самостійної роботи старшокласників профільної школи на уроках іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова; інформаційно-комунікаційні технології; профільне навчання старшокласників.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Самостійна робота займає важливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях. Як свідчать дослідження вчених і практиків відповідна організація самостійної навчальної роботи є одним з найдоступніших і перевірених практикою шляхів підвищення ефективності уроку, та активізації пізнавальної діяльності учнів.

Під самостійною навчальною роботою розуміють будь-яку, організовану вчителем, активну діяльність учнів, спрямовану на вдосконалення визначеної дидактичної мети в спеціально відведений для цього час: пошук знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток умінь і навичок, узагальнення та систематизацію знань.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Проблемою самостійної діяльності займались багато педагогів і психологів. Останніми роками методи, форми, види самостійної роботи, вимоги до її організації досліджували А. Алексюк, Н. Ничкало, П. Підкасистий, М. Сметанський, Н. Тализіна. Умови ефективності самостійної роботи з іноземної мови досліджують А. Клебанська, С. Кустовський, Ф. Мільруд, І. Сахневич та інші.

Можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі аналізують у своїх дослідженнях В. Беспалько, Б. Гершунський, Р. Гуревич, М. Жалдак, І. Роберт та ін. Використання ІКТ у процесі викладання та вивчення іноземної мови досліджують В. Краснопольський, Л. Морська, Є. Полат, П. Сердюков та ін.

Метою статті є визначення поняття самостійна робота старшокласників, методичний опис можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) під час самостійної роботи старшокласників профільної школи на уроках іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота, як дидактичне явище, з одного боку, є навчальне завдання, яке повинен виконати учень, з другого – форма вияву відповідної діяльності: пам'яті, мислення, творчого відображення, поглиблення та розширення сфери дії раніше отриманих знань [3].

Самостійна робота – це такий засіб навчання, який:

- у кожній конкретній ситуації засвоєння відповідає конкретній дидактичній меті та завданням;
- формує в учнів на кожному етапі їх руху від незнання до знань необхідний обсяг та рівень знань, навичок і умінь для розв'язання відповідного класу пізнавальних завдань, поступового просування від нижчих до вищих рівнів розумової діяльності;
- сприяє виробленню в учнів психологічної готовності до самостійного систематичного поповнення своїх знань і вироблення умінь орієнтуватися в потоці наукової та суспільної інформації;
- є найважливішим знаряддям педагогічного керівництва та управління самостійною пізнавальною діяльністю у учня в процесі навчання.

Самостійна робота учнів – це сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких вони самостійно закріплюють і поглиблюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, а також оволодівають новими. Вона має надзвичайно важливе значення для формування й удосконалення знань, мислення й переконань. Тому цей метод є внутрішньою основою будь-якого іншого

методу навчання і необхідною передумовою дидактичного зв'язку різних методів навчання між собою. Сучасні освітні процесі і науково-технічна революція роблять метод самостійної роботи одним із основних [4].

У процесі самостійної роботи особливо цінні такі завдання, що мають проблемний характер, вимагають відкриттів, пошуків. Вони розраховані не на просте запам'ятовування чи відтворення матеріалу, а на його осмислення: пояснення фактів, порівнювання предметів та явищ, усвідомлення зв'язків між ними. Під час добору завдань для самостійної роботи враховуються передусім вікові та індивідуальні особливості учнів, зокрема, ще недостатня розвиненість вольових психічних процесів, нестійкість уваги. Звідси, дітям важко зосереджувати довго свої зусилля на одному й тому ж виді діяльності, а отже, не варто вимагати від них тривалого виконання одноманітної роботи.

Призначення самостійної роботи – розвиток пізнавальних здібностей, творчого мислення, ініціативи з прийняття рішення. Зміст роботи, форми її виконання повинні викликати інтерес в учнів, бажання виконати роботу до кінця. Самостійна робота організовується з метою вироблення в учнів навичок та звичок до праці.

Розвиток інформаційних технологій на сучасному етапі базується на широкому використанні комунікацій (від лат. *comunicatio* – повідомлення, зв'язок, шлях повідомлення) для передачі даних у просторі: телебачення, радіозв'язок, телефон, Інтернет/Інтранет та ін. Це зумовило трансформацію терміна «інформаційні технології» у поняття «інформаційно-комунікаційні технології». Отже, під ІКТ розуміємо сукупність електронних технічних засобів і програмного забезпечення, а також організацію, форми і методи їх застосування в навчальному процесі, спрямовані на ефективне використання освітніх інформаційних ресурсів у навчанні та вихованні [3].

«Засобами ІКТ» А. Янковець пропонує називати «комплекс технічних, програмно-апаратних, програмних засобів, систем і пристроїв, що функціонують на базі засобів обчислювальної техніки; сучасних засобів і систем інформаційного обміну, що забезпечують автоматизацію введення, накопичення, збереження, обробки, передачі й оперативного керування інформацією» [5].

До засобів ІКТ зараховують: комп'ютерну техніку, периферійне устаткування, засоби Інтернет-технологій, засоби телекомунікації (мережеве устаткування, програмні комплекси, телефонні та безпроводні лінії, волоконно-оптичні та супутникові канали зв'язку та ін.) і їхній інструментарій.

Стосовно освітньої сфери людської діяльності ІКТ поділяються на такі групи:

а) засоби отримання (переробки) інформації: відео-, кіно-, фото-, веб-, телекамери, сканери та ін.;

б) засоби переробки та збереження інформації: комп'ютери, мобільні засоби, котрі запам'ятовують інформацію;

в) засоби передачі інформації: телефони, телекси, факси, модеми та ін., а також самі канали зв'язку (супутникові, аналогові, телефонні, оптоволоконні та ін.);

г) засоби для наочного представлення (візуалізації) інформації: комп'ютерні проектори, кіно-, відео- і слайдпроектори, відеомагнітофони, DVD-плеєри, телевізори, монітори, принтери, типографські комплекси та ін. [1].

З вищесказаного слід зазначити, що мета самостійної роботи студентів засобами ІКТ полягає у тому, щоб навчити студентів знаходити та працювати з великими обсягами інформації, відпрацювати уміння аналізувати матеріал та вибирати головне, вирішувати типові перекладацькі завдання творчо та нестандартно.

Умовами ефективної самостійної роботи при вивченні іноземної мови є:

1. Раціональний розподіл аудиторних та позааудиторних годин самостійної роботи. Ця умова полягає в оптимальному структуруванні навчальних планів та програм з цієї навчальної дисципліни. Значну роль тут відіграє правильне визначення трудомісткості різних видів самостійної роботи, наприклад, написання доповідей, рефератів тощо.

2. Правильна організація самостійної роботи студентів з урахуванням всіх методичних умов її забезпечення.

3. Наявність необхідних навчально-методичних матеріалів. З огляду на сучасні економічні та політичні умови, які визначають стан вищої освіти в Україні,

проблему забезпечення навчально-методичною літературою можна вирішити відкритим доступом до сучасних комп'ютерних мереж [3].

Студент має зрозуміти, що ІКТ під час самостійної роботи допоможуть краще зрозуміти лекційний матеріал, виконати певні практичні завдання, сприятимуть поглибленню власного професійного досвіду. На жаль, студенти не завжди можуть самостійно опановувати потрібний навчальний матеріал (наприклад, розглянути граматичну тему, підібрати адекватний переклад, виконати фонетичні завдання тощо), оскільки існує брак навчальної та навчально-методичної літератури, комп'ютерних навчальних програм, недостатній доступ до сучасних інформаційних мереж під час аудиторних занять тощо.

Сучасні ІКТ в самостійній роботі студентів відіграють важливу роль, оскільки вони є доцільними для:

- пошуку інформації в мережі за допомогою web-браузерів, баз даних, інформаційно-пошукових та інформаційно-довідкових систем, автоматизованих бібліотечних систем, електронних журналів;

- організації двомовного діалогу в мережі: використання електронної пошти, синхронних конференцій, спілкування on-line в мережах типу Skype, Chat;

- створення тематичних web-сторінок і web-квестів за допомогою використання web-браузерів, графічних редакторів [1].

Самостійна робота під час дослідної роботи пов'язана з пошуком та обробкою інформації, тому студентам варто використовувати таке програмне забезпечення:

- комплект Microsoft Office, до складу якого входить Microsoft PowerPoint, Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Publisher;

- різні браузери;

- графічний редактор Paint [4].

Щоб набути професійного досвіду виникає потреба в моделюванні комунікативних ситуацій і реалізації їх у симуляціях, які дають можливість студентам як суб'єктам навчальної діяльності “на високому рівні усвідомити процесуальний і змістовні аспекти професійно-орієнтованого спілкування, виявити свою творчу індивідуальність, вдосконалити свої комунікативні та організаційні

здібності [267]. Деякі дослідники називають таку діяльність імітаційно-моделюючою грою. Практично відмінності між рольовими іграми та симуляціями є здебільшого умовними, мета як симуляцій, так і рольових ігор сформувати професійно-орієнтовані вміння іншомовного спілкування студентів під час розв'язування різноманітних проблем ділового життя і, таким чином, реалізувати їхню рольову поведінку у заданих чи створених викладачем умовах [2].

Власне «рольова гра» та «симуляції» і є моделюванням. З огляду на наукові доробки науковців, які були розглянуті нами, вважаємо, що між «рольовою грою» та «симуляція ми» є певні відмінності. «Рольова гра» – це театралізоване дійство, контрольоване, яке можна спрогнозувати та спрямувати у певне русло. «Симуляції» не тільки імітують професійні ситуації, а й відтворюють професійне середовище, яке максимально наближене до реального. У реальній професійній ситуації перекладач не спрямовує, не керує комунікацією співрозмовників, а лише відтворює її засобами цільової мови та навпаки. Відповідно і симуляції є непередбачувані та непрогнозовані, програма сама «думає і приймає» рішення та реагує на партнера. Як правило, кількість запрограмованих варіантів також обмежено. У симуляціях ситуація не фіксується, а моделюється. Симуляції дозволяють застосовувати отримані знання на практиці, трансформувавши їх у вміння та навички. На нашу думку, використання комп'ютерних симуляцій на практичних заняттях та в позааудиторний час дозволяє майбутнім перекладачам набути професійного досвіду уже під час навчання, адже роботодавці бажають, щоб випускники вищого навчального закладу після п'яти років навчання мали досвід провадження перекладацької діяльності та володіли алгоритмами вирішення перекладацьких завдань засобами ІКТ.

Висновки та перспективи подальшого досліджень. Отже, щоб самотійна робота учнів у повному її обсязі реалізувала свої освітні та виховні функції, вона має бути планомірною, систематичною та змістовною. Таким чином, педагоги мають міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання. Під час їх використання необхідно враховувати закономірності навчального процесу, сучасні організаційні, методологічні та методичні вимоги до нього, характер і зміст

конкретної навчальної дисципліни, вимоги до підготовки відповідних фахівців, рівень підготовленості педагогів і учнів та інші об'єктивні та суб'єктивні умови. Самостійна робота у старшій школі – обов'язковий компонент процесу навчання. Її роль, зміст тривалість, способи керівництва визначаються метою вивчення певного матеріалу, його специфікою та рівнем підготовки школярів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні можливостей визначення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності старшокласників засобами дистанційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерешко Б. Ю. Классификация информационно-коммуникационных образовательных технологий и их использование в учебном процессе вуза / Б. Ю. Дерешко // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2005. – № 6. – С. 92–103 (53).
2. Мацюк О. О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мацюк Олена Олександрівна. – Хмельницький, 2011. – 234 с.
3. Сахневич І. Умови ефективної організації самостійної роботи із вивчення іноземної мови майбутніми технічними перекладачами в позааудиторний час / І. Сахневич // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 48–55. (196)
4. Ягупов В.В. Педагогіка. Навчальний посібник / В. В. Ягупов // – К., 2002. – 354 С.
5. Янковець А. В. Підготовка майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вищих військових навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Янковець Андрій Володимирович. – Хмельницький, 2005. – 190 с.

Рецензент

Шоробура І. М. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2015

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Долинский Евгений Владимирович

старший научный сотрудник
отдела изучения иностранных языков
Института педагогики НАПН Украины
dolynskiy@mail.ru

Аннотация. В статье рассматривается методика организации самостоятельной работы старшеклассников профильной школы на уроках иностранного языка средствами ИКТ (информационно-коммуникационных технологий). Определено понятие самостоятельная работа старшеклассников, охарактеризованы методический описание возможностей

использования информационно-коммуникационных технологий во время самостоятельной работы старшеклассников профильной школы на уроках иностранного языка.

Ключевые слова: иностранный язык; информационно-коммуникационные технологии; профильное обучение старшеклассников.

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES DURING THE ORGANIZATION OF INDIVIDUAL WORK ON FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Yevhen V. Dolynskyi

PhD in pedagogics, senior researcher of foreign language learning department
The Institute of pedagogy NAPS of Ukraine
dolynskyi@mail.ru

Abstract. The article deals with the procedure of senior pupils individual work in specialized schools at foreign language lessons with ICT (information-communication technologies). The concept of senior pupils individual work is determined, the methodical description of the possibilities of using information and communication technologies in the process of individual work in specialized schools at foreign language lessons are characterized.

Keywords: foreign language; information and communication technology; specialized training senior school pupils.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Dereshko B. Yu. Classification of information and communication educational technologies and their use in the educational process of the University / B. Yu. Dereshko // *Telekommunikatsyy y ynformatyzatsiya obrazovaniya*. – 2005. – № 6. – P. 92–103 (53). (in Russian)
2. Matsiuk O. O. The formation of professional competence of future translators by means of information and communication technologies : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Matsiuk Olena Oleksandrivna. – Khmelnytskyi, 2011. – 234 p. (in Ukrainian)
3. Sakhnevych I. Conditions effective organization of independent work in the study of a foreign language future technical translators in extracurricular time / I. Sakhnevych // *Vyshcha osvita Ukrainy*. – 2008. – № 3. – P. 48–55. (196) (in Ukrainian)
4. Yahupov V.V. Pedagogy. Tutorial manual / V. V. Yahupov // – K., 2002. – 354 P. (in Ukrainian)
5. Yankovets A. V. The training of future translators by means of information and communication technologies in higher military educational institutions: dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Yankovets Andrii Volodymyrovych. – Khmelnytskyi, 2005. – 190 p. (in Ukrainian)